

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSSE

KOKMEEUWEN ALS BELAGERS VAN GROTE STERNS

J. VAN DEN ASSEM

met tekeningen van C. GROOT.

In het vogelreservaat „De Beer” broeden in verschillende kolonies grote aantallen Grote sterns. Over waarnemingen aan deze vogels gedaan, berichtte ik al eens eerder (D.L.N. 57). Op die plaats vermeldde ik, dat rondom en ook in de Grote-sternkolonie steeds broedende Kokmeeuwen zijn te vinden; ja, dat het misschien zelfs zo is, dat de sterns bij de keuze van hun kolonie-gebied onder andere met de aanwezigheid van deze meeuwen rekening houden, mogelijk om van hun alarm — Kokmeeuwen reageren steeds heftig op overvliegende Zilvers — te kunnen profiteren. Dat de keuze van de sterns uitgaat

en niet door de meeuwen gemaakt wordt, blijkt, als men bedenkt, dat de meeuwen vroeger dan de sterns hun nestelplaatsen kiezen.

Nu is het echter zo, dat de verstandhouding tussen beide soorten niet uitsluitend koek en ei is. Dat er klappen vallen, ook letterlijke, waarvan de stern de dupe is, wil ik in het onderstaande aantonen. Schermutselingen tussen sterns en meeuwen, die in elkaars nabijheid broeden, zijn niet zelden waar te nemen. Vooral bij aflossingen op een der nesten geraakt het nogal eens tot een treffen. Vanaf hun nesten begakkeren de sterns het heen en

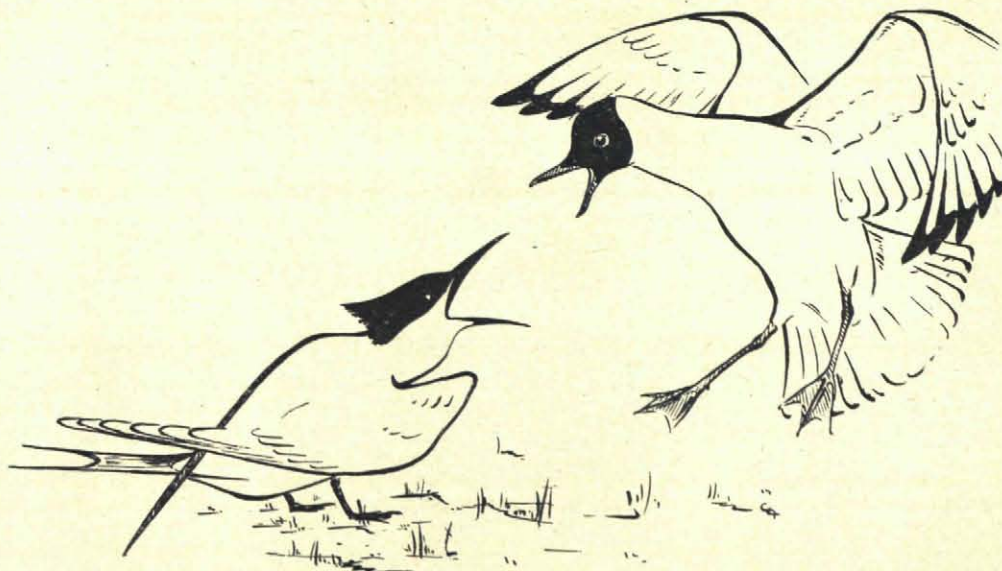

Fig. 1. Scheldpartij tussen een Kokmeeuw en een Grote stern.

weer geloop bij het meeuwnest in de buurt. De meeuwen op hun beurt kunnen luidruchtig terug schelden of zelfs — en dit doet vaak de pas afgeloste of één wie een aflossing geweigerd werd en die daarvoor kennelijk agressiever geworden is — op zo'n broedende stern toelopen en hem danig op de kop zitten. Bij de snavel beet-gegrepen wordt hij heen en weer getrokken, soms een eindje van zijn nest gesleurd. Een paar maal probeerde een Kokmeeuw zelfs een stern van de grond te tillen door te pogen op te vliegen. Ondertussen wordt het slachtoffer met vleugelslagen, waarvan het gebonk tot op een tiental meters duidelijk hoorbaar is, bewerkt. Ik heb een stern, die in deze situatie de vleugels wijd heeft uitstaan, nooit zien terug slaan, maar gakkeren doet hij des te heviger, terwijl alle veren, vooral die van nek en kuif zijn opvallend, worden uitgezet. Als de meeuw er genoeg van heeft en loslaat, keert de stern, meestal nog luid gakkerend, naar zijn nest terug, waarop hij zittend nog wat napruttelt.

Als hier de zaak bij bleef, zou de schade meevallen, want ik heb nooit gezien dat een stern zodanig werd toegetakeld dat er bloed vloeide of dat hij knock-out raakte. Het zijn dan ook niet de broedende Kokmeeuw-buren die de meeste last veroorzaken, maar „loslopende” exemplaren, waarvan ik vermoed dat ze op een of andere wijze hun legsel zijn kwijtgeraakt of in het geheel niet aan broeden zijn toegekomen in het betreffende seizoen.

Het begint al vroeg in de waarnemingsperiode, als veel Grote-sternmannetjes, met een visje in de bek, luid roepend over het strand vliegen. Regelmatig maken Kokmeeuwen jacht op zulke sterns en proberen hun het visje afhandig te maken. De stern is echter beslist een betere vlieger, die zich door snel zwenken aan de jacht kan onttrekken, zodat de meeuwen zelden op deze wijze succes hebben.

Nu zijn er Kokmeeuwen, die volgens een veel slimmere methode te werk gaan. Een roepend sternmannetje met vis wordt namelijk vanaf de grond door wijfjes, die in

de stemming zijn op zodanige wijze te reageren, aangeschreeuwd en bebedeld. Hierop daalt het mannetje bij zo'n wijfje, waarna dan o.a. een voeding en een paring kunnen volgen (zie hiervoor D.L.N. 57). Dit is nu het moment waarop de meeuwen gewacht hebben. Het is namelijk opvallend, dat verschillende meeuwen-exemplaren zich in de buurt van zo'n bedelend dier posteren — niet te dicht bij, want dan gaat de bedelaar gakkeren en zou het beoogde doel juist niet bereikt worden — en daar rustig blijven wachten tot een man met vis erbij daalt. Op dat moment stort de horde gemaskerde rovers zich op het visje. Op de grond kan de stern zich niet snel uit de voeten maken en ook opvliegen gaat niet vlug genoeg. Het resultaat van zo'n overval is een geweldig getrek en vleugelgeklapper. De stern trekt meestal aan het kortste eind: het grootste deel van de vis verdwijnt in een meeuwen-keelgat en de stern vliegt weg met een klein restje of helemaal zonder.

Het is verbazingwekkend hoe lang meeuwen bij de uitoefening van dit bedrijf geduld kunnen oefenen. Ik heb eenmaal waargenomen dat een meeuw rustig wachtte tot hij succes had en een ongeveer drie kwartier eerder met goed gevolg ontsnapt sternmannetje zijn visje afpakken kon.

Inderdaad een merkwaardige wijze van broodwinning!

Ook later in het seizoen als er jongen zijn, die door de ouders regelmatig met visjes gevoerd worden, zijn er vaak Kokmeeuwen, die alles in het werk stellen zelf van dit aangebrachte voedsel te profiteren. Met een beetje winderig weer — en dat is het op De Beer al gauw — volgen ze daarbij de volgende tactiek. Op enige meters achter de kolonie blijven ze op geringe hoogte tegen de wind in „hangen” — het zijn meesters in de kunst om, op de juiste wijze van luchtstromingen gebruik makend, ongeveer op dezelfde plaats te blijven. De fouragerende Grote sterns dalen tegen de wind in de kolonie, waartoe ze eerst onder het „meeuwengordijn” moeten doorvliegen. Op dit moment, of even later, als de stern bij zijn nest is gedaald, wordt met een duik de aanval op het visje gedaan en niet altijd zonder succes.

Niet alleen door het afpakken van vis wordt het sternleven zuur gemaakt door Kokmeeuwen. De belangrijkste schade wordt toegebracht door het stelen van eieren en jonge kuikens. Het is beslist een feit, dat bepaalde meeuwen-individuen zich als geduchte eierrovers weten te ontpoppen. Vooral aan het begin van het broedseizoen komt het wel eens voor dat een

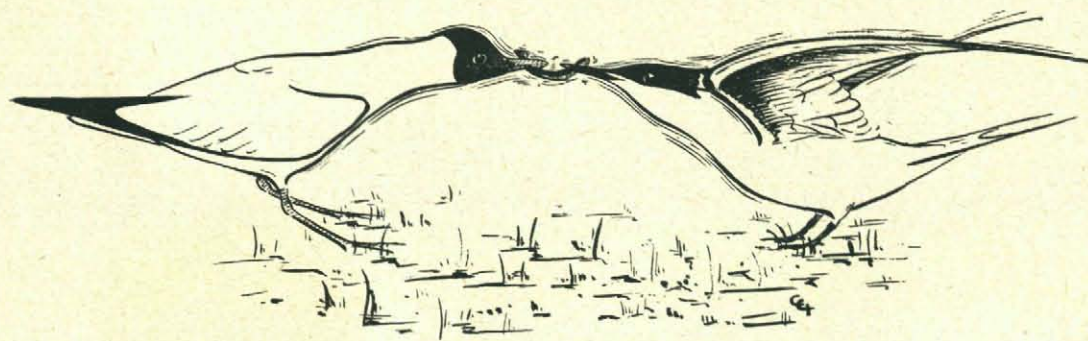

Fig. 2. „Visje-trekken”. De stern trekt, letterlijk, meestal aan het kortste eind.

sternenpaar voor een poosje het nest onbeheerd achterlaat. Het gevaar is nu groot dat een Kokmeeuw, die in de sternkolonie op strooptocht is, het nest ontdekt, erop landt, met enige welgemikte snavelhouden de eieren kapot pikt en zich aan de inhoud ervan te goed doet.

Het merkwaardige feit doet zich voor dat een stern in het geheel niet aangeboren op Kokmeeuwen-als-eierenrovers reageert.

Op overvliegende Zilvermeeuwen reageren ze namelijk wel; hierop geven ze een hoog predatoren-alarm, dat ik ook enige malen hoorde bij een aanval van een Torenvalk,

gensvlug; de Zilvermeeuw komt er niet of nauwelijks bij aan de grond.

In bovengenoemde zin is een Kokmeeuw geen rover. Hij steelt slechts eieren of kuikens, die voor langere of kortere tijd onverzorgd zijn achtergelaten. Wegpakken ervan als een ouder erbij is heb ik nooit gezien en ik twijfel eraan of het wel ooit gebeuren zal, omdat heftig gakkeren een Grote stern er wel voor zal behoeden te dicht door een Kokmeeuw, die op roof uit is, te worden benaderd. Het is daardoor wellicht meer begrijpelijk, hoe het komt dat een Kokmeeuw, die absoluut genomen toch

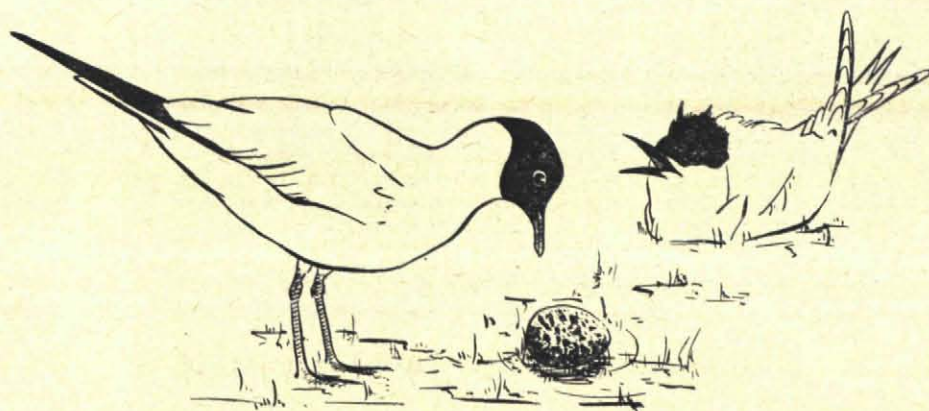

Fig. 3. Een broedende buur-stern gakkert zwak in de richting van een Kokmeeuw, die op het punt staat zich aan een onbeheerd achtergelaten sternei te goed te doen.

en interessant genoeg, bij een laag overvliegende postduif. Uit verschillende proeven is bekend, dat duiven reacties opwekken bij andere vogels alsof zij roofvogels waren, wat moet samenhangen met de vorm van een vliegende duif, die roofvogelachtige kenmerken bezit (bv. korte kop, lange staart). In dit roofvogel-schema is de Zilvermeeuw, die zich in de tijd dat de sterns jongen hebben als een echte rover gedraagt, ingepast. Ook in aanwezigheid van de ouders wordt namelijk het kuiken, als zich even de kans voordoet, gegrepen. Deze handeling verloopt vlie-

meer schade toebrengt aan de Grote sterns dan Zilvermeeuwen, niet en de Zilvermeeuw wel in het roofvijand-schema is opgenomen. Daarom kan een Kokmeeuw, mits niet al te dicht bij een broedende stern, ongehinderd in een kolonie dalen en er kalm zijn slag slaan. Een voor enige ogenblikken verlaten nest valt hem zonder verweer ten prooi. Op zijn hoogst gakkeren de broedende burens eens in zijn richting, maar de meeuw trekt er zich weinig van aan. Alleen de nesteigenaars zouden bereid zijn slag te leveren, doch die zijn er niet.

De kuikens, die aan de Kokmeeuwen ten offer vallen, zijn meestal „nakomertjes” — jongen, die het laatst geboren worden en, in verhouding tot het eerste jong, te zwak blijken om goed mee te kunnen, als de ouders met de jongen het nest verlaten om een betere dekkingsplaats te zoeken.

Aan het eind van mijn betoog over de door Kokmeeuwen aan de Grote sterns toegebrachte schade, wil ik erop wijzen, dat het niet in mijn bedoeling ligt Kokmeeuwen nu als schadelijk te signaleren en naast een

Zilvermeeuw-probleem ook nog een Kokmeeuwen-probleem aan de orde te stellen. Dat zou zeker overdreven zijn, al moet worden opgemerkt dat we bepaald „ruim in de Kokmeeuwen zitten”. Ook is het niet uitgesloten, dat de meeuwen in steeds toenemende mate gaan leren eieren te eten en dat de aangerichte schade daardoor aanzienlijk zou kunnen stijgen. (Vergelijk in dit verband de bekende mezen-melkflessengeschiedenis eens).

AANSPOELING VAN VREEMDE VISSSEN TE BIEZELINGE OP 7 EN 10 JUNI 1954

B. J. J. R. WALRECHT.

Op 7 Juni brachten twee schooljongens mij vol trots een vis, die zij aan de dijk van de Westerschelde bij Biezelinghe hadden gevonden.

Beter dan een lange beschrijving toont de foto welk een zonderlinge indruk deze vis maakt. In de eerste plaats viel het grote kopschild op, fraai getekend met een figuur samengesteld uit lichter gekleurde knobeltjes en richels. Dan de schuin aflopende, sterk afgeplatte snuit met vier paarsgewijs dicht achter elkaar geplaatste neusgaten, waarvan de twee achterste met een klepje konden worden gesloten en door een lage huidplooi dwars over de snuit met elkaar verbonden waren. Vier korte voeldraden onder de onderkaak en twee lange vlak boven de mondhoeven, dicht achter de bek geplaatste ogen en kleine beenplaatjes zowel op de kieuwdeksels als achter de borstvinnen voltooiden het vreemde masker van de kop.

Dan bleken ò de borstvinnen ò de eerste rugvin voorzien van een blanke, getande

stekel. De tweede rugvin was een vetvin en de staartvin was diep uitgesneden. Op de kaken stonden de zeer fijne tanden in een band, dus als een rasp, gerangschikt; evenzo in een brede U-vormige band op het verhemelte.

De Fauna van Nederland (Aflevering 10, Pisces, door Dr H. C. Redeke, 1941) vermeldde deze soort niet, hetgeen aanleiding werd tot het opnemen van contact met het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden. Dr M. Boeseman, conservator van de afdeling Vissen, die mij een deel van de hierna volgende gegevens verschaftte, verbaasde zich zeer over deze aanspoeling, daar een voorlopig onderzoek uitwees dat het hier een Zuid- of Midden-Amerikaanse soort zou betreffen, wellicht behorende tot het geslacht *Selenaspis* Bleeker, nauw verwant aan de meer bekende Christusvis, *Sciadeichthys proöps* (Cuvier & Valenciennes).

Het geslacht *Selenaspis*, voornamelijk gekenmerkt door de reeds genoemde smalle